การปลูกลีลาวดี

- คำนำ
- ข้อมูลทั่วไป
- ลักษณะของลีลาวดี
- พันธุ์
- การขยายพันธุ์

คำนำ

ลั่นทมไม้ยืนต้นในเขตร้อน ที่เห็นทั่วๆไปมีดอกสีขาว แดง ชมพู ชื่อเดิมของพันธ์ไม้นี้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าคำนี้มาจากคำว่า ระทมซึ่งหมายถึงความเศร้าโศกจึงไม่เป็นที่โปรดปรานปลูกในบริเวณบ้านหรือที่อยู่อาศัย แต่แท้ที่จริงแล้วมีผู้มีความรู้ด้านภาษาไทยกล่าวถึงคำว่า ลั่นทม ที่เรียกกันแต่โบราณหมายถึง การละแล้วซึ่งความโศกเศร้าแล้วมีความสุข ดั้งนั้นคำว่า ลั่นทมแท้ที่จริงนั้นเป็นคำผสมจาก ลั่น+ทม โดยคำแรกหมายถึง แตกหัก ละทิ้ง และคำหลังหมายถึงความทุกข์โศก ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนชื่อมาเป็นลีลาวดีเนื่องจากความเข้าใจในภาษาคลาดเคลื่อน แต่ชื่อใหม่นั้นก็ความไพเราะสมกับท่วงท่าของลำต้น ลั่นทมต้นไม้ที่เป็นได้ทั้งไม้ประดับ และอาหาร ปัจจุบันกำลังเป็นที่นิยมนำมาประดับบ้านเรือนเนื่องจากให้ดอกสวยงามและมีกลิ่นหอม และคาดว่าจะเป็นพืชที่สามารถสร้างรายได้

ข้อมูลทั่วไป

ลั่นทม หรือ ลีลาวดี : (Lanthom)Temple tree , Pagoda tree , Frangipani

ชื่อวิทยาศาสตร์ : Plumeria acuminata Art. Sym.:P. actifolia Poir. , P. rubra Linn.var.Actifolia Bailey.

วงศ์ : APOCYNACEAE

ลีลาวดีถ้าแปลตามความหมายตามอักษรแล้ว ก็คือต้นดอกไม้ที่มีท่วงท่าสวยงามอ่อนช้อย ไม้นี้เดิมเรียกลั่นทม เป็นไม้ยืนต้นในเขตร้อน ที่เห็นทั่วๆไปมีดอกสีขาว แดง ชมพู ชื่อเดิมของพันธ์ไม้นี้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าคำนี้มาจากคำว่า ระทมซึ่งหมายถึงความเศร้าโศกจึงไม่เป็นที่โปรดปรานปลูกในบริเวณบ้านหรือที่อยู่อาศัย แต่แท้ที่จริงแล้วมีผู้มีความรู้ด้านภาษาไทยกล่าวถึงคำว่า ลั่นทม ที่เรียกกันแต่โบราณหมายถึง การละแล้วซึ่งความโศกเศร้าแล้วมีความสุข ดั้งนั้นคำว่า ลั่นทมแท้ที่จริงนั้นเป็นคำผสมจาก ลั่น+ทม โดยคำแรกหมายถึง แตกหัก ละทิ้ง และคำหลังหมายถึงความทุกข์โศก ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนชื่อมาเป็นลีลาวดีเนื่องจากความเข้าใจในภาษาคลาดเคลื่อน แต่ชื่อใหม่นั้นก็ความไพเราะสมกับ

ท่วงท่าของลำต้น มีตำนานเล่าขานถึงที่มาของลีลาวดีในลักษณะต่างๆกันอย่างไรก็ตามพันธ์ไม้นี้ตามหลักสากล ได้ถูกเรียกชื่อว่า ฟรังกีปานี (frangipani) และเรียกกันทั่วๆไปว่า พลูมมีเรีย (plumeria) ถูกเรียกตามชื่อของนักพฤกษ์ศาสตร์ชาวฝรั่งเศสชื่อ ชาร์ล พลัมเมอร์ (ค.ศ. ๑๖๔๖-๑๗๐๖) บุคคลผู้นี้ได้ริเริ่มจัดระบบเป็นหมวดหมู่ให้กับต้นไม้และดอกไม้ในเขตร้อน เรื่องมีอยู่ว่าในศตวรรษที่ ๑๗ นาย ชาร์ล พลัมเมอร์ ถูกมอบหมายจากกษัตริย์ฝรั่งเศส ให้ไปแสวงหาพันธ์ต้นไม้แปลกๆในเขตร้อน ชาร์ลได้เดินทางไปยังหมู่เกาะ แคริเบียน ถึง ๓ ครั้ง จึงได้พบต้นไม้ที่มีดอกสวยงามและรูปทรงแปลกๆ จึงได้นำกลับมาที่ประเทศ ฝรั่งเศส หลายปีผ่านไปนักพฤกษ์ศาสตร์ชาวฝรั่งเศสอีกท่านหนึ่งชื่อนาย ทัวนีฟอร์ท ได้ตั้งชื่อต้นไม้นี้ว่า พลัมเมอร์เรีย (plumieria) เพื่อเป็นเกียรติแก่นาย ชาร์ล พลัมเมอร์ แต่ภายหลังชื่อถูกเรียกเพี้ยนไปเป็น พลูมมีเรีย (plumeria) อย่างไรก็ดีศัพท์ทางวิชาการของการเรียกชื่อต้นไม้ชนิดนี้ได้ระบุว่า ฟรังกีปานี (frangipani) ชื่อ ฟรังกีปานี ได้ถูกสมมุติฐานว่ามาจากคำในภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า ฟรังกีปาเนีย (frangipanier) ซึ่งมาจากรากศัพท์ว่ากลิ่นหอม (fragrance) อีกสมมุติฐานของชื่อนี้คำว่า ฟรังกีปานี มีความหมายถึงยางสีขาวเหนียวเหนอะซึ่งออกมาจากต้นไม้ที่ถูกตัด ชาวฝรั่งเศสผู้ได้ไปตั้งรกรากในหมู่เกาะแคริเบียนได้สังเกตุเห็นลักษณะเช่นนั้นจึงเรียกว่า ฟรังกีปานีเออร์ (frangipanier) ซึ่งในภาษาฝรั่งเศส แปลว่า นมข้น สรุปแล้วชื่อสากลของพันธ์ไม้นี้มีความเป็นไปได้สูงว่ามาจากภาษาฝรั่งเศส

ชื่ออื่น ๆ

กะเหรี่ยง กาญจนบุรี : จงป่า (Chong-pa)
ภาคเหนือ : จำปาลาว (Champa-lao)
อีสาน : จำปาขาว (Champa-Khao)
เขมร : จำไป (Cham-pai)
ภาคใต้ : จำปาขอม (Champa-khom)
ยะลา : ไม้จีน (Mai-Chin)
มลายู-นราธิวาส : มอยอ (Mo-yo)
ถิ่นกำเนิด : เม็กซิโก ฟิลิปปินส์ อินเดีย

ลักษณะของลีลาวดี

ไม้พุ่ม สูง ๓-๖ เมตร ทุกส่วนมียางสีขาว ใบ ใบเดี่ยวออกเวียนสลับถี่ บริเวณปลายกิ่ง รูปใบหอกหรือใบหอกกลับ กว้าง ๕-๑๐ เซนติเมตร ยาว ๑๒-๓๐ เซนติเมตร ปลายและโคนแหลม ดอก มีหลายสีตั้งแต่สีขาว สีส้ม ชมพูเข้ม จนถึงแดงเข้ม กลางดอกสีเหลือง หรือมีแถบสีเหลือง ด้านนอกมักมีสีชมพู มีกลิ่นหอมออกเป็นช่อตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง กลีบดอกโคนเชื่อมกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น ๕ กลีบ ซ้อนเหลื่อมกัน ปลายกลีบแหลมหรือมีติ่งแหลม เมื่อบานเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕ เซนติเมตร เกสรตัวผู้ ๕ อัน สั้น ผล เป็นฝักคู่ รูปยาวรี กว้าง ๒-๓ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๒๕ เซนติเมตร เมล็ด มีจำนวนมาก แบน มีปีก

พันธุ์

ต้นลีลาวดีได้แพร่หลายในอเมริกา สมัยบุกเบิก ซึ่ง ต่อมามีการผสมข้ามพันธ์ มีสีสันมากมายและหลากลักษณะ นักพฤกษ์ศาสตร์ชาวอเมริกันชื่อ วูดสัน (woodson) ได้บ่งลักษณะของชนิด เป็น ๗ ลักษณะ ตามแหล่งดั้งเดิมของที่มา แล้วตั้งชื่อ ดังต่อไปนี้

๑. พลูมมีเรีย อินโนโดรา แหล่งเดิมมาจากประเทศ โคลัมเบีย และ บิตริสกีนา

๒. พลูมมีเรีย รูบรา ประเทศ ใน อเมริกากลาง

๓. พลูมมีเรีย ซับเซสซิลิส ประเทศ ฮิสปานิโอลา

๔. พลูมมีเรีย ออบทูซ่า หมู่เกาะบาฮามัส ประเทศ คิวบา จาไมกา ฮิสปานิโอลา ปอร์โตริโก บริติสฮอนดูรัส

๕. พลูมมีเรีย พูดิกา ประเทศ โคลัมเบีย เวเนซูเอลา และ มาตินิค

๖. พลูมมีเรีย ฟิลิโฟเลีย ประเทศ คิวบา

๗. พลูมมีเรีย อัลบา ประเทค ปอร์โตริโก เวอร์จินไอแลนด์ส และ เลสเซอร์ เอน-ทิเลส

ยังมีการแบ่งชนิดของลีลาวดีตามลักษณะใบ ช่อดอก และสี ได้มีการตั้งชื่อเรียกกันอย่างกว้างขวางในแต่ละที่ ส่วนประเทศที่ให้ความสำคัญของลีลาวดี ถึงมีการตั้งสมาคมก็คือ สหรัฐอเมริกา โดยมีการจดทะเบียนชื่อตามลักษณะต่างๆดังที่กล่าวถึงกว่า ๓๐๐ ชื่อ จากจำนวนของลีลาวดีที่มีอยู่เดิม (generic) และที่มีการผสมพันธ์ (hybrid) กว่า ๑,๐๐๐ ชนิด ทั่วโลก

การขยายพันธุ์

วิธีที่ใช้ในการขยายพันธุ์ลีลาวดีได้รับความนิยมมากที่สุด สามารถขยายพันธุ์ ได้จำนวนมากกว่าวิธีอื่น และเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด แต่ข้อเสียคือจะได้ลักษณะสายพันธุ์เดียวกับต้นแม่พันธุ์ การเพาะชำควรทำในฤดูใบไม้ผลิคือช่วงก่อนฤดูฝนปลายเดือนมีนาคมไปถึงต้นเดือนมิถุนายน จะได้ผลดีกว่าชำในช่วงเดือนอื่นๆ การชำกิ่งอาจจะทำได้ตลอดปี การเลือกต้นพันธุ์และวิธีปฏิบัติดังนี้

1 . เลือกกิ่งที่มีความสมบูรณ์ ลักษณะเนื้อไม้แข็งแรงตัดตรงตำแหน่งที่ต่ำกว่าส่วนที่เป็นยอดอ่อน ถ้าจะให้ดีควรยาวประมาณ 2 ฟุต

2. ควรตัดกิ่งให้อยู่ในมุมที่สูงกว่ารอยแผลของก้านใบเก่าที่ร่วงไป (Growth Tips) เพื่อที่จะให้กิ่งเดิมที่ถูกตัดสามารถแตกกิ่งอ่อนได้จาก Growth Tips ที่เปลี่ยนตา และในเวลาเดียวกันก็สามารถป้องกันกิ่งเดิมไม่ให้เน่าเสียเมื่อเวลาผ่านไป การใช้ปูขาวป้ายที่แผลรอยตัดในต้นเดิมจะช่วยสมานแผลได้ดีไม่เปิดโรคแทรกซ้อน

3. กิ่งที่ตัดควรนำมากเก็บไว้ที่ร่มประมาณ 4 วัน ให้แผลแห้งก่อนนำมาเพาะชำมีการพูดกันว่าถ้านำกิ่งที่ตัดใหม่ไปชำจะทำให้เกิดการติดเชื้อราโรคแทรกซ้อน

4. ก่อนนำไปชำในโรงเพาะชำควรจะนำ โคนกิ่งที่ตัดไว้จุ่มในน้ำยาเรียกราก หรือจะให้ดีควรผสมน้ำยาด้วยสารป้องกันเชื้อรา หลังจากนั้นจึงนำกิ่งไปชำในกระถางหรือภาชนะที่มีดินที่มีฮิวมัสสูงให้โคนกิ่งลึก 2-3 นิ้ว และรอยที่น้ำยาควรจะสูงกว่าระดับเหนือดิน 1 นิ้ว

5. ผู้ที่ประสบการณ์ในการปลูกลีลาวดีได้ให้ข้อสรุปไว้ว่า ก่อนนำกิ่งลงชำควรเด็ดใบส่วนปลายออกให้เหลือครึ่งหนึ่งเพื่อลดการระเหยของน้ำ ซึ่งปลายกิ่งสามารถสังเคราะห์แสงเพื่อเรียกรากที่งอก

ที่มา : www . lilawadee . com.
จัดทำเอกสารอิเล็กทรอนิกส์โดย : สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์